

**Advies over de registratie van studenten met een
functiebeperking in functie van overheidsfinanciering**

Advies over de registratie van studenten met een functiebeperking in functie van overheidsfinanciering

1 Situering

De Raad Hoger Onderwijs bracht op 6 juli 2006 advies uit over de conceptnota financiering hoger onderwijs (versie 7 juni 2006). In deze conceptnota stelt de minister voor om aan studenten met een functiebeperking een 1.5-weging toe te kennen. De raad toonde zich in zijn advies verheugd over de erkenning dat sommige studentengroepen voor de instellingen extra kosten met zich meebrengen. De raad wees echter ook op het louter herverdelend effect van de maatregel. Tezelfdertijd benadrukte de raad dat concurrentie tussen doelgroepen te allen tijde vermeden moet worden.

Weging van studenten met een functiebeperking betekent echter dat de groep studenten met een functiebeperking gedefinieerd, geïdentificeerd en geregistreerd moet worden. De Raad Hoger Onderwijs stelde in zijn advies van 6 juli 2006 bereid te zijn een bijdrage te leveren aan het debat over deze registratieproblematiek. Ook in zijn advies over de realisatie van inclusief hoger onderwijs van 13 juni 2006 roept de raad op tot een sluitend registratiesysteem om meer en betere statistische gegevens te verzamelen over de participatie van studenten met functiebeperkingen aan het Vlaamse hoger onderwijs.

De Raad Hoger Onderwijs formuleert in dit advies een voorstel voor de definiëring en registratie van de doelgroep met de daaraan gekoppelde objectivering. De raad komt met dit advies op eigen initiatief zijn eerder genomen engagement na.

Dit advies werd voorbereid door de commissie Hoger Onderwijs voor Studenten met een Functiebeperking. Het advies werd na bespreking in de raadsvergadering van 14 november 2006 goedgekeurd met eenparigheid van stemmen in aanwezigheid van 19 stemgerechtigde leden.

2 Waarom registreren?

Het registratiesysteem dat de raad voorstelt heeft twee doelstellingen:

- 1 het aantal studenten met functiebeperkingen per instelling in kaart brengen, zodat deze studenten in de overheidsfinanciering van de instelling een weging van 1.5 kunnen krijgen.
- 2 meer en betere statistische gegevens verzamelen over de deelname van studenten met functiebeperkingen aan het Vlaamse hoger onderwijs.

3 Definitie en doelgroepbepaling

Internationaal onderscheidt men voor het hoger onderwijs een zestal groepen van functiebeperkingen¹: visuele beperkingen, auditieve beperkingen, motorische beperkingen, beperkingen vanuit een chronische medische aandoening of langdurige ziekte, beperkingen vanuit leerstoornissen en beperkingen vanuit problemen met de geestelijke gezondheid. Ter

¹ Zoals de Raad Hoger Onderwijs reeds vermeldde in zijn advies over de realisatie van inclusief hoger onderwijs.

voorbereiding van dit advies ging de commissie Hoger Onderwijs voor Studenten met een Functiebeperking na of deze indeling houdbaar is. Hiervoor organiseerde zij een bevraging van de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen waarbij gepeild werd naar de bestaande doelgroepbepaling in de instellingen en de vereiste attestering. Vierentwintig van de zevenentwintig Vlaamse hogeronderwijsinstellingen werkten hieraan mee. De commissie nam ook de gehanteerde (sub)doelgroepenomschrijvingen van het Vlaams Fonds en het federale Kinderbijslagfonds in overweging². De verschillende omschrijvingen van de (sub)doelgroepen en de gehanteerde terminologie blijken vaak niet eenduidig en/of te weinig scherp of onvoldoende gedetailleerd. De omschrijvingen omvatten ook niet alle functiebeperkingen.

De raad is voorstander van om de (sub)doelgroepenindeling uit het advies over de realisatie van inclusief hoger onderwijs te behouden. Maar hij stelt tegelijkertijd voor om een meer heldere en eenduidige omschrijving van de subdoelgroepen (en in het verlengde daarvan een objectivering) te gebruiken met de ICF (*International Classification of Functioning*) van de Wereldgezondheidsorganisatie als leidraad wordt gehanteerd³. Hieruit volgt ook de noodzaak om de zes voornoemde subdoelgroepen uit te breiden tot acht (cf. *infra*).

3.1 De ICF als leidraad

De Wereldgezondheidsorganisatie stelde de *International Classification of Functioning (ICF)* samen, waar de Raad Hoger Onderwijs in zijn advies over de realisatie van inclusief hoger onderwijs ook al naar verwees. De ICF geeft een volledig overzicht van alle lichaamsstructuren en –functies. Het is een beschrijvende classificatie waarmee aan de hand van codes het functioneren van een persoon en een mogelijke uitval van functies kan beschreven worden. Een functie-uitval kan tijdelijk of blijvend zijn, progressief, regressief of statisch, met al dan niet een wisselend verloop. De uitval kan geheel of gedeeltelijk zijn. De ICF doet geen uitspraken over oorzaken. De uitval wordt wel beschouwd als de uitdrukking of het symptoom van een onderliggende “pathologie” (bijvoorbeeld disease, disorder, physiological states). Voor iedere gediagnosticeerde pathologie kan de ermee samenhangende uitval met verschillende codes beschreven worden.

In de ICF is de invloed van het handicapcreatiemodel van Fougeyrollas (1995/1998)⁴ voelbaar. Volgens dit model ontstaat een handicapsituatie in de wisselwerking tussen persoonlijke en omgevingsfactoren. Voor Fougeyrollas is de graadmeter van de “handicap” die een persoon ervaart de mate waarin die persoon in de uitoefening van zijn levensgewoonten wordt belemmerd. Daarom vermeldt de ICF naast de lichaamsfuncties en lichaamsstructuren ook activiteiten en participatiedomeinen⁵. De activiteits- en

² De consultatie van het Vlaams Fonds materiaal gebeurde via de *Griffoen Handleiding*: <http://www.vlafo.be/griffoen/GriffoenHandleiding.pdf>; Voor het Federale Kinderbijslagfonds: <http://www.handicap.fgov.be> (consultatie in de loop van oktober 2006)

³ <http://www3.who.int/icf/> (consultatie op 5 oktober 2006)

⁴ Oorspronkelijke model: Fougeyrollas, P. 1995. *Le processus de production culturelle du handicap*. Quebec: CQC-DIH/SSCIDIH. Huidige versie: Fougeyrollas P., Bergeron H., Cloutier R., Côté J., St Michel G. 1998. *Classification québécoise: Processus de production du handicap*, Quebec: RIPPH. Voor een bespreking: zie F. Devisch, E. Samoy, F. Lammertyn. 2000. *Barrières voor sociale integratie van personen met een handicap*. (Onderzoek uitgevoerd in het kader van het “Impulsfonds Humane Wetenschappen van de Vlaamse Regering”, Caw 96/03) Leuven, K.U.Leuven Departement Sociologie.

⁵ Informatie in ICF wordt in twee delen opgesplitst: (1) functioneren en beperkingen, (2) contextuele factoren. Elk deel heeft twee componenten:

(1) Componenten van functioneren en beperkingen

a. De lichamelijke component omvat twee classificaties, een voor het functioneren van het lichaamssysteem en een voor de lichaamsstructuren.

participatiecomponent spreidt zich uit over een reeks van domeinen waarin een persoon zowel individueel als maatschappelijk functioneert.

De ICF is volledig, allesomvattend, wereldwijd verspreid en samengesteld op basis van wetenschappelijke gegevens. De classificatie biedt een gestandaardiseerde taal en een kader voor de studie en beschrijving van gezondheid en gezondheidsgerelateerde domeinen in diverse disciplines en sectoren⁶. Voor de Raad Hoger Onderwijs moet de ICF daarom als leidraad fungeren bij de algemene omschrijving van de doelgroep (3.2) en de omschrijving van de acht subdoelgroepen van studenten met functiebepkeringen (3.3).

3.2 Algemene omschrijving van de doelgroep

Rekening houdend met bovenstaand ICF-denkkader, stelt de Raad Hoger Onderwijs voor om de doelgroep “studenten met een functiebepkering” te omschrijven als studenten bij wie er een *blijvende of langdurige* uitval is op een of meerdere lichaamsfuncties opgesomd in de ICF⁷:

- a algemeen mentale functies;
- b functies van zintuigen en pijn;
- c stem en spraakfuncties;
- d functies van het cardiovasculaire, hematologische, immunologische en respiratoire systeem;
- e functies van digestieve, metabolische en endocriene stelsels;
- f genito-urinaire en reproductieve functies;
- g neuromusculoskeletale en bewegingsfuncties;
- h functies van de huid en aanverwante structuren.”

De doelgroep bestaat dus uit studenten die, als gevolg van de aard en ernst van hun functie-uitval en de huidige organisatie van maatschappij en onderwijs, bijna zeker in een handicapsituatie zullen verkeren als ze in een hogeronderwijscontext willen functioneren (studeren en student-zijn).

3.3 Omschrijving van subdoelgroepen

Dankzij het ICF-kader kan men de zes internationaal erkende subdoelgroepen eenduidig en specifiek omschrijven:

- 1 **Motorische functiebepkeringen:** studenten met een dominante, blijvende of langdurige uitval van neuromusculoskeletale en bewegingsfuncties, (*ICF, Body Functions*, hoofdstuk 7);

b. De activiteits- en participatiecomponent spreidt zich uit over een reeks van domeinen waarin een persoon zowel individueel als maatschappelijk functioneert.

(2) Contextuele factoren

- a. Er is een lijst van omgevingsfactoren die impact hebben op alle componenten van functioneren en functiebepkering en die opgesteld is uitgaande van de meest nabije omgeving van het individu tot aan de ruimere algemene omgeving.
- b. Persoonlijke factoren zijn eveneens contextuele factoren; die zijn echter niet opgenomen in ICF wegens hun brede sociale en culturele variabiliteit.

⁶ Ook binnen het Vlaams Fonds en het federale Kinderbijslagfonds wordt ICF en het onderliggende conceptueel kader gehanteerd.

⁷ In navolging van het handicapcreatiemodel van Fougeyrollas opteert de Raad Hoger Onderwijs ervoor om bij beperkingen op het niveau van de lichaamsfuncties te spreken van “functie-uitval” en uitsluitend in geval van blijvende of langdurige uitval van “functiebepkering”.

- 2 **Auditieve functiebeperkingen:** studenten met een dominante, blijvende of langdurige uitval van auditieve functies (*ICF, Body Functions*, hoofdstuk 2)
- 3 **Visuele functiebeperkingen:** studenten met een dominante, blijvende of langdurige uitval op visuele functies (*ICF, Body Functions*, hoofdstuk 2)
- 4 **Chronische ziekten:** studenten met (verscheiden) blijvende of langdurige functie-uitval ten gevolge van een onderliggende chronische ziekte (*ICF, Body Functions*, hoofdstukken 4 en 5)⁸.
- 5 **Leerstoornissen:** studenten met een hardnekkige en blijvende achterstand (de achterstand is hierbij didactisch resistent) in de beheersing van de schoolse vaardigheden (lezen, taal en rekenen), in combinatie met een (naargelang de verklarende theorie) andere uitval op het niveau van de lichaamsfuncties⁹ (*ICF, Mental functions*, hoofdstuk 1).
- 6 **Psychiatrische functiebeperkingen:** studenten met een dominante, blijvende of langdurige uitval van mentale functies (*ICF, Body Functions*, hoofdstuk 1).

Bovenop deze zesdelige indeling en met het oog op het dekken van de functies opgenomen in de ICF, stelt de Raad Hoger Onderwijs twee bijkomende categorieën voor:

- 7 **Overige**¹⁰:
 - a studenten met langdurige of blijvende pijn (uitval op de functie pijn);
 - b studenten met een langdurige of blijvende uitval op de functies van spraak en stem;
 - c studenten met een langdurige of blijvende uitval op de genito-urinaire en reproductieve functies;
 - d studenten met een langdurige of blijvende uitval op de functies van huid- en aanverwante systemen.
- 8 Een afzonderlijke groep vormen ook de studenten met **meervoudige functiebeperkingen** (de uitval situeert zich op verscheidene lichaamsfuncties, maar is niet het gevolg van een onderliggende chronische ziekte).

⁸ Het indelingscriterium is anders dan bij de subdoelgroepen onder 1, 2, 3 en 6, een oorzakelijk criterium. Veelal worden tot deze doelgroep gerekend: studenten met een chronische ziekte m.b.t. een van de lichaamssystemen of stelsels en de onderliggende lichaamsstructuren (functies van het cardiovasculair, hematologische, immunologische en respiratoire systeem en functies van het digestieve, metabolische en endocriene stelsels) en met een (dominante) uitval op bijhorende functies. In geval er, bij een onderliggende chronische ziekte, een dominante uitval is op de motorische, visuele of auditieve functies, gebeurt het in de praktijk dat een student zich aanmeldt als/gerekend wordt tot de doelgroep van studenten met respectievelijk motorische, visuele of auditieve functiebeperking. De oorzakelijke indeling "studenten met een chronische ziekte" doorkruist aldus de andere subdoelgroepen. (bijvoorbeeld studenten met motorische functiebeperkingen ten gevolge van een spierziekte, studenten met een visuele functiebeperking als gevolg van suikerziekte). De voorgestelde omschrijvingen van de subdoelgroepen vanuit ICF wil hierin, met het oog op een uniforme registratie over de instellingen heen, duidelijke lijnen trekken (bijvoorbeeld een student met motorische functiebeperkingen ten gevolge van een spierziekte wordt gerekend tot de subdoelgroep studenten met een chronische ziekte).

⁹ Algemene omschrijving van het Vlaams Analyse kader voor Handicap en Hoger Onderwijs (<http://vehho.be>). Het indelingscriterium is hierbij zoals bij de subdoelgroepen 1, 2, 3 en 6 een beschrijvend criterium. Anders dan bij deze subdoelgroepen situeert de beschrijving zich hier op het niveau van de "Activiteiten" (*ICF, Activities and Participation*, hoofdstuk 1, *Learning and Applying Knowledge*).

¹⁰ In een aantal gevallen zal een uitval op deze functies een gevolg zijn van een chronische ziekte en zullen studenten met een uitval op deze functies onder de doelgroep chronische ziekten hun plaats krijgen. Voor situaties waar dit niet het geval is, is de uitbreiding relevant (bijvoorbeeld ontbreken van stembanden, verminking van de huid ten gevolge van brandwonden). Het aantal studenten met deze aandoeningen is zo beperkt, dat het rechtvaardig is ze in een categorie op te nemen.

4 Werkwijze met het oog op registratie van studenten met functiebeperkingen

De Raad Hoger Onderwijs stelt de volgende basisprincipes voor de registratie van studenten met een functiebeperking voor:

- Registratie van studenten met een functiebeperking gebeurt op instellingsniveau. Er is immers geen Vlaamse of federale instantie waar een registratie gebeurt die de groep van studenten met functiebeperkingen zoals hierboven omschreven, volledig dekt. Om dat wel te kunnen zal men de instellingen voor hoger onderwijs een standaard registratieformulier ter beschikking stellen dat zij voor de aan financiering gekoppelde telling kunnen gebruiken. Bij dit registratieformulier hoort ook een handleiding, met instructies over de instellingen voor het invullen en interpreteren van de gevraagde gegevens. De Raad Hoger Onderwijs zal via de commissie Hoger Onderwijs voor Studenten met een Functiebeperking meewerken verlenen aan het ontwerpen van een dergelijk registratieformulier en handleiding. De raad herinnert eraan dat de gegevens niet enkel voor de overheidsfinanciering dienen, maar ook voor de verzameling van statistische gegevens.
- Registratie gebeurt bij de eerste inschrijving in de hogeronderwijsinstelling, op het moment dat de functiebeperking zich tijdens de studies manifesteert of op het moment dat de student een handicapsituatie ervaart en zich als dusdanig aanmeldt.
- De student met een functiebeperking kiest zelf of hij zich laat registreren of niet. Deze registratie leidt niet alleen tot de gewogen financiering voor de instelling, maar ook tot onderwijs- en examenfaciliteiten en een gewogen leerkrediet (cf. punt 6 *Correctie van het leerkrediet*) voor de student. Instellingen voeren hierover een actief informatie- en sensibiliseringsbeleid.
- Registratie van studenten met een functiebeperking wordt gekoppeld aan een (medische) objectivering. Het in kaart brengen van de functie-uitval en het objectiveren ervan staan centraal (cf. punt 4 *Documentering*). Naargelang de dominante uitval kan de student met een functiebeperking tot een (en slechts een) subdoelgroep gerekend worden.
- De registratie met het oog op het verkrijgen van structurele financiering wordt losgekoppeld van de concrete zorgvraag van de student (cf. registratie op het niveau van de handicapsituaties) en het concrete begeleidingsaanbod dat (al dan niet) de instelling (en studentenvoorzieningen) op maat van de student uitwerken. Door deze registratie los te koppelen van de zorgvraag van de student kunnen de middelen zowel op structurele basis als ad hoc ingezet worden. Op die manier worden hogeronderwijsinstellingen die voor een structurele benadering kiezen, niet afgestraft voor de geleverde inspanningen.
- Registratie voor overheidsfinanciering gebeurt enkel op basis van een *blijvende of langdurige functie-uitval* (cf. 2.2). Dit sluit niet uit dat studenten met een tijdelijke uitval binnen de instelling eveneens een ondersteuning kunnen krijgen voor hun specifieke vragen en dat de overheid via andere kanalen (bijvoorbeeld een correctie op het leerkrediet, cf. punt 6 *Correctie van het leerkrediet*) aan de noden van deze groep tegemoet kan komen.

5 Documenteren van de functiebeperking

Aangezien er noch op Vlaams noch op federaal niveau een eenduidig systeem voor het identificeren van personen met een functiebeperking voorhanden is, dat alle subdoelgroepen dekt en waaraan een registratie zou kunnen gekoppeld worden, stelt de Raad Hoger Onderwijs de volgende werkwijze voor:

- 1 De student documenteert de functiebeperking door het voorleggen van de relevante stukken. Dit zijn documenten afgeleverd door de Vlaamse en federale overheden, of een erkende en bevoegd verklaarde instantie:
 - a inschrijving Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap;
 - b GON-attest afgeleverd door CLB of attest Buitengewoon Onderwijs;
 - c Erkenning van handicap door het Directie-generaal voor Personen met een handicap. Afhankelijk van de leeftijd betreft dit een attest van verhoogde kinderbijslag, of een attest van een inkomensvervangende en/of integratietegemoetkoming.
- 2 Indien bovenstaande documenten niet beschikbaar zijn: het voorleggen van een gespecialiseerd attest (medisch, psychiatrisch, orthopedagogisch). Dit impliceert:
 - a attesteren van de aard van de functie-uitval¹¹;
 - b attesteren van de ernst van de uitval;
 - c attesteren van de duur van de uitval: blijvend of langdurig. Alleen in geval van blijvende of langdurige uitval wordt gesproken van functiebeperking. Voor bepaalde subdoelgroepen, kunnen attesten hernieuwd worden.

De stukken hierboven vermeld worden bij het registratieformulier gevoegd. Er wordt gewerkt met één registratieformulier voor alle hogeronderwijsinstellingen. Ofwel verwijst men in dit formulier naar de formele erkenning van de functiebeperking door een van de voornoemde erkende en bevoegd verklaarde instanties, ofwel wordt verwezen naar een gespecialiseerd attest opgesteld door een voor de functiebeperking relevante specialist of multidisciplinair team. Dit formulier is zo opgemaakt dat het documenteren op het niveau van de lichaamsfuncties ook een vlotte telling op het niveau van de subdoelgroep mogelijk maakt. Dit maakt onder andere het verzamelen van relevante beleidsinformatie mogelijk. Een standaardformulier en handleiding voor het invullen ervan zullen in de nabije toekomst uitgewerkt worden.

Voor de verschillende subdoelgroepen moet dus worden geconcretiseerd:

- wie in aanmerking komt als specialist of als multidisciplinair team om het attest af te leveren;
- welke criteria worden gehanteerd voor het in kaart brengen van de ernst en de duur van de functie-uitval.

¹¹ Voor de subdoelgroep "studenten met leerstoornissen" betreft het "attest" in de eerste plaats een attesteren van een uitval op de "activiteit" schoolse vaardigheden) (*ICF, Activity and Participation*, Hoofdstuk 1). Deze uitval is echter te koppelen aan een uitval op lichaamsfuncties. Bij chronische ziekten bevat een attest doorgaans het attesteren van een aandoening. De aandoening is te concretiseren in functie-uitval. Verduidelijking hieromtrent wordt in de handleiding opgenomen.

6 Correctie van het leerkrediet

In de conceptnota financiering hoger onderwijs (versie 7 juni 2006) stelt de minister een systeem van leerkrediet voor. De Raad Hoger Onderwijs is echter van mening dat specifiek voor studenten met een blijvende of langdurige functiebeperking de mogelijkheid opengehouden moet worden om dit leerkrediet te corrigeren. De Raad Hoger Onderwijs benadrukt ook dat het leerkrediet van studenten die tijdelijk uitvallen omwille van een tijdelijke ziekte of aandoening en niet aan de examens kunnen deelnemen, gecorrigeerd moet kunnen worden.

Isabelle De Ridder
secretaris

Harry Martens
voorzitter